

Hans Croon (1936-1985)

Met **Anderlecht** (België) won hij - als trainer - in 1976 de **Europacup II**.

Een elpee van Neil Diamond als afscheidscadeau.

Op een zonnige woensdagmorgen ergens in de Zaanstreek doet Rob Rensenbrink de deur open. Hij geeft een hand en loopt met stramme tred zwijgend naar de woonkamer, gaat op de bank zitten en klopt een filtersigaret uit een pakje. Het is zeker niet de laatste die hij die ochtend in de brand zal steken. ‘Stom hè,’ zegt hij er later over, ‘tot mijn 35ste heb ik nooit gerookt, maar vanaf het moment dat ik stopte met voetbal een pakje per dag.’ Als vrouw Corry gedag heeft gezegd – ‘regel jij de koffie, Rob?’ – en de voordeur achter zich heeft getrokken, is het een tijdje stil in de kamer. Dan zegt Rensenbrink (63): ‘Hoe kom je er eigenlijk bij om een verhaal over Hans Croon te schrijven? Die is toch al een jaar of dertig dood?’

Het is inderdaad al even geleden – 1985 om precies te zijn – dat voetbaltrainer Hans Croon bij een auto-ongeluk het leven liet. Achtenveertig was hij pas, maar omdat zijn eigen voetbalcarrière door een zware blessure al snel gestrand was, had Croon er als trainer al ruim een kwart eeuw opzitten. Na wisselend succes met DWS, SVV, HVC en Volendam was de lange, slungelige Croon verkast naar België waar hij met tweedeklasser Waregem promoveerde en de beker pakte, Lierse SK runner-up in België maakte, en met Anderlecht de Europacup voor bekerwinnaars won. Maar de wat zweverige en filosofische Croon – volgens oud-Anderlechtspeler Peter Ressel maakte hij de opstelling op basis van de stand van de sterren – botste ook regelmatig met spelers en besturen, en op het moment van overlijden had hij de voetbalwereld een paar jaar eerder al teleurgesteld verlaten en was sannyasin geworden, een volgeling van Bhagwan Shree Rajneesh. Hans Croon sprak niet langer over 4-3-3, knijpen en doordekken, maar wilde ‘overstromen van pure liefde en overstroomd worden door pure liefde’.

Als ik Rob Rensenbrink vertel dat er weinig bekend is over dit buitenbeentje in het betaald voetbal, toch de eerste Nederlandse trainer die een Europacup won met een buitenlandse club, en

dat Peter Ressel me ooit leuke dingen over Croon heeft verteld, snuift Rensenbrink verontwaardigd. ‘Leuke dingen? Over Croon? Ik vond het maar een lul, hoor.’ Eigenlijk ging het in 1975 al meteen mis tussen de sterspeler van Anderlecht en zijn nieuwe trainer. De ploeg ging voor een wedstrijd op *afzondering*. In het hotel zette Croon zich voor de groep en vertelde van elke speler hoe diens karaktereigenschappen waren. Hij bracht het als feiten, het was niet de bedoeling erover in discussie te gaan. Croon noemde Rob Rensenbrink een individueel ingestelde speler die zich niets aantrok van zijn teamgenoten. ‘Wat een rare man, dacht ik gelijk.’ De twee hadden elkaar nog helemaal niet gesproken, en het gebruikelijk bezoek dat Croon een spelersgezin bracht om meer inzicht in de voetballer te krijgen vond bij de Rensenbrinks nooit plaats. ‘Iemand die je niet kent, en dan toch zulke lullige dingen over je zegt: ik ben er eigenlijk nog steeds kwaad over.’ Ook andere spelers kregen een lesje in nederigheid. Rob Rensenbrink kan zich niet herinneren dat Croon ooit iets positiefs over hem heeft gezegd. ‘Zijn opvolger Raymond Goethals wel. Die was in de kranten lyrisch over mij.’

Luguber genoeg maakte Hans Croon dat gebrek aan complimenten aan het adres van Rensenbrink vlak voor zijn dood nog goed. In een interview met het voetbalmagazine *Elf*, dat drie dagen voor het fatale ongeluk werd afgenomen en pas verscheen toen Croon al gecremeerd was, zei hij: ‘Ik had bij Anderlecht zonder Rensenbrink de Europa Cup niet gewonnen.’

Het had weinig gescheeld of Hans Croon had die zin nooit kunnen uitspreken. Na vier competitiewedstrijden in dat seizoen hingen er namelijk in het Astridpark al spandoeken met *Croon Buiten*. Anderlecht had één wedstrijd gewonnen en drie verloren en voor de Nederlandse trainer dreigde ontslag. Croon besloot drie Nederlanders (Arie Haan, Peter Ressel en Rob Rensenbrink) om advies te vragen over de opstelling en de tactiek. ‘We hadden een heel zwak middenveld,’ zegt Rensenbrink terwijl hij de net uitgeblazen rook nakijkt. ‘Ik heb toen voorgesteld om Arie Haan teruggetrokken midvoor te maken en voorin gewoon met twee spitsen te spelen: Peter Ressel en ik. Eigenlijk ging het vanaf die tijd lopen en zijn we als elftal enorm naar elkaar toegegroeid.’

Voorals voor Rensenbrink werd het een topseizoen. Hij maakte in de Belgische competitie 23 goals en bereidde er 14 voor. In de beker scoorde hij 23 maal, en in het Europacup II-toernooi kwamen 8 van de 16 Anderlecht doelpunten van zijn voet. In België leverde het hem de Gouden Schoen op, in de strijd om de Europese Gouden Bal boog Rensenbrink slechts het hoofd voor Franz Beckenbauer.

Ploeggenoten klaagden wel eens dat ze tegen kleine ploegen als Beringen en Winterslag weinig hadden aan Rensenbrink, en het voelde alsof ze met tien man speelden, maar in topwedstrijden maakte de Amsterdammer alles weer goed. ‘Voor kleine matches trok hij zijn salopette aan, voor Europese confrontaties zijn smoking,’ meende voorzitter Constant Vanden Stock.

Hoe succesvol het seizoen voor Anderlecht ook werd, tussen Rensenbrink en Croon kwam het nooit meer goed. Nog voor de winterstop botsten de twee zodanig dat ze de rest van de jaargang geen woord meer tegen elkaar spraken. Het leek een onschuldig incident, Rensenbrink die tijdens een partijtje, toen de bal buiten het speelveld was, even op een doeltje ging zitten om uit te rusten. Croon zag er desinteresse en een provocatie in en flipte helemaal de pan uit. ‘Ga je miljoenencontract maar inleveren,’ riep hij, en stuurde Rensenbrink als een klein kind naar binnen. Peter Ressel kon tijdens die training zijn ogen en oren niet geloven. ‘Dat moest je als trainer natuurlijk nooit doen, ruzie maken met Robbie, dan kon je gelijk door naar het bestuur.’ In het boek ‘100 jaar Anderlecht’ vertelde François ‘Swat’ van der Elst naar aanleiding van het akkefietje dat voor Croon iedereen gelijk was. ‘Hij hield nooit rekening met status.’

Rensenbrink drukt een sigaret uit in de asbak en vertelt dat hij eenmaal binnen direct doorliep naar de voorzitter. Onbewogen en nu met een duidelijk Amsterdams accent herhaalt Rensenbrink wat hij die dag tegen Vanden Stock zei. ‘Nou, verkoop mij maar. Zo ken ik niet eh...’ Dan staat hij op. ‘Zal ik nog even koffie zetten?’

Als Rensenbrink in de weer is met de Senseo realiseer ik me dat het voor de frêle linksbuiten een stuk gemakkelijker moet zijn geweest maandenlang de kaken op elkaar te houden dan voor de praatgrage Croon. Rob Rensenbrink gebruikt niet meer woorden dan absoluut noodzakelijk. Dat blijkt even later als we doorpraten over de situatie.

‘Heeft iemand geprobeerd om de boel een beetje te sussen?’

‘Nee.’

‘Dus het heeft gewoon maanden doorgemodderd?’

‘Ja.’

‘Hoe gaat zoiets dan?’

‘Nou, gewoon eh, niks tegen elkaar zeggen.’

‘Dus als jullie elkaar in de kantine of kleedkamer tegenkwamen zeiden jullie niks?’

‘Neuh.’

‘Ook geen goedemorgen?’

‘Neuh, geloof ik niet nee. Alhoewel, het is in België de gewoonte om elke training iedereen een handje te geven. Dus dat misschien wel, maar verder niks. Zo...’

Rensenbrink schudt een onzichtbare de hand en kijkt glimlachend naar het plafond.

‘Dat moet je wel kunnen!’

‘Ja, als je echt beledigd bent, dan kan dat lang duren ja.’

‘Heb je dat wel eens vaker gehad?’

‘Nee, alleen met hem. Ja, en later natuurlijk met Arie Haan, hè.’

Het huwelijk Croon-Rensenbrink was dan geen gelukkige, en ook met rechtsback en international Gille van Binst ruziede Croon vanaf de start heel wat af – ‘als je bij mij probeert in de kleedkamer de boel op te juttten, gooi ik je buiten’ – maar Rensenbrink geeft toe dat de jonge jongens van Anderlecht lovend over Croon waren. Overal waar Hans Croon trainer was besloot hij de jeugd een kans te geven. Bij SVV liet hij de pas zeventienjarige Dick van Dijk debuteren, bij Lierse SK de net zo jonge Jan Ceulemans en in zijn Brusselse tijd gooide hij een viertal broekies, waaronder Frankie Vercauteren, voor de leeuwen. Vercauteren – tijdens de Europese finale in 1975 pas 19 – noemt hem revolutionair als Tomislav Ivic, roemt zijn verrassende oefenstof, zijn relativiseringsvermogen en hun fijne relatie. ‘Hij gaf me veel vertrouwen, ook na twee operaties.’ Met uitzondering van Rensenbrink was het kwartet Nederlanders ook erg te spreken over Croon. Peter Ressel ‘kon goed met hem opschieten’, doelman Jan Ruiten noemde Croon ‘superintelligent’. Hij vond dat Croon Anderlecht groot heeft gemaakt, en Ruiten heeft de feiten aan zijn zijde. Voor de komst van Croon kwam de Brusselse club nooit verder dan de kwartfinale van een Europees bekertoernooi. Arie Haan liep helemaal met de Nederlandse trainer weg. Croons verhalen over astrologie, het universum en voorbestemming gingen er bij Haan – als enige in de selectie – in als Gods woord in een ouderling. De Groningse international las ook boeken over kosmische zaken en vertelde eens zeker te weten dat er UFO’s bestaan.

Rensenbrink wist van het bestaan van die gesprekken niets af. Hij wilde gewoon een oefenmeester die ervoor zorgde dat hij met plezier naar de training ging. Iemand die hem geen trap onder zijn kont gaf, maar een aai over zijn bol. ‘Dat had ik nodig, maar Croon kon dat niet. Urbain Braems (zijn voorganger, WI) en Raymond Goethals wel. Als mens voelde ik me bij hen een stuk

prettiger. Ik heb helemaal niets geleerd van Croon,’ zegt Rensenbrink als hij een tijdje naar buiten heeft gestaard. Dan borrelt ineens iets positiefs op. ‘Croon dacht wel lekker aanvallend, hij was wat dat betreft een echte Nederlandse trainer.’

Croon hamerde voortdurend op beweging van het totale elftal. Hij verafschuwde de tendens in België en Nederland dat resultaat belangrijker werd gevonden dan entertainment. Negatief voetbal van ploegen die gokken op de tegenaanval. ‘Counteren is een antwoord op een initiatief van een ander,’ zei Croon een jaar na zijn Europese triomf. ‘Er wordt gespeeld om niet te verliezen. Coaches kiezen voor risicoloze zekerheid, voor de zekerheid van een baan.’ Hij noemde de speelwijze van Goethals, zijn opvolger bij Anderlecht, de tactiek van de angst. Hijzelf ging zonder uitzondering van eigen kracht uit. ‘Je moet durven afgaan,’ en ‘wie het spel maakt, kan niet genoeg geprezen worden,’ vond hij, maar ondanks die instelling, aantrekkelijk totaalvoetbal en het winnen van de op een na hoogste Europese prijs voor clubs, stond Hans Croon na een jaar weer op de Brusselse keien.

‘Tja,’ zegt Rensenbrink, ‘waarom hij zo snel weer weg moest, weet ik niet.’ Hij kent de verhalen dat Croon een tussenpauze was. Dat het bestuur bondscoach Raymond Goethals als trainer wilde, en dat ze niet verwacht hadden dat Croon het na een desastreuze start zo goed zou doen. Ruzie maken met twee populaire spelers werd hem ook niet in dank afgenomen, maar Rensenbrink herinnert zich ook een akkefietje tijdens de winterstop dat Croons zaak geen goed deed. ‘Het gebeurde in Nice rond een oefenwedstrijd. Ressel, Haan, Van der Elst en ik waren daar niet bij, wij waren gezamenlijk op wintersport.’ ‘Met terugwerkende kracht vindt Rensenbrink het vreemd dat het viertal op vakantie mocht, terwijl de rest van de selectie zich voorbereidde op de tweede seizoenshelft. ‘Als wij iets van het bestuur wilden,’ vertelde Peter Ressel me bij een eerdere gelegenheid, ‘dan stuurden we Robbie, die kreeg alles voor elkaar. Vanden Stock zei nooit nee tegen Robbie. De voorzitter besprak met hem ook de trainers.’

‘Dat verhaal gaat al jaren,’ zegt Rensenbrink, ‘maar dat is niet waar, hoor.’ Als ik wil weten wat er precies in Zuid-Frankrijk is voorgevallen, moet ik het Gille van Binst maar even vragen, die was er wel bij. ‘Je moet hem wel vroeg bellen, ’s avonds is ie dronken.’

Het lukt me niet Gille van Binst te pakken te krijgen, maar gelukkig is hij openhartig in zijn boek Circus Voetbal. In Nice had Croon Van Binst en de rest van de selectie opgedragen ‘s avonds om elf uur op hun kamers te zijn. De Nederlandse trainer liep zelfs met de spelers mee naar boven, maar zodra hij zag dat iedereen binnen was en alle deuren dicht, deed hij zijn jas aan en ging zelf de stad in. Croon lustte naar verluidt wel een borrel en vrouwelijk schoon liet hem ook niet onberoerd. Hij had echter de pech dat de zus van de voorzitter in Nice woonde. Ze spotte Croon er in het nachtleven en alarmeerde Brussel. ‘Een trainer moet natuurlijk wel een voorbeeld zijn voor de spelers,’ meent Rensenbrink. ‘Als de spelers ’s avonds niet weg mogen en hij zit zelf lekker met andere wijven... Dan wordt er toch geluld natuurlijk. Misschien dat het toch heeft meegespeeld bij zijn vertrek.’

Maanden later was er een vreemde situatie ontstaan in Brussel. De trainer die in zijn debuutjaar met Anderlecht tweede was geworden in de competitie, de eindstrijd van de beker had bereikt – die het later gemakkelijk zou winnen – en met zijn elftal finalist was in het Europacup II-toernooi, moest vertrekken. Al in januari bleek Raymond Goethals voor zeven jaar te hebben getekend. Dat was een enorme psychologische klap voor Croon, weet ook Rensenbrink. ‘Hij vond het heel erg dat ie weg moest en vroeg aan bepaalde spelers of ze geen goed woordje voor hem konden doen. Ook aan mij, ja. Ik heb toen gezegd dat het iets is tussen bestuur en trainer. Je gaat je daar als speler toch

niet mee bemoeien?’ Een spelersdelegatie klopte toch bij Constant Vanden Stock aan om Croons huid te redden, maar de voorzitter was niet te vermurwen.

In het Heizel Stadion in Brussel, waar West Ham United en Anderlecht de Europacup II-finale speelden, leek Hans Croon woensdagavond 5 mei 1976 wel in trance, meende Van Binst. In de kleedkamer kon hij amper een woord uitbrengen en uiteindelijk schreef hij alleen de opstelling van de Engelse tegenstander op het bord. Op de maandag voor de finale had de Nederlander zijn ploeg ook al versted doen staan. Niet de weer volledig herstelde libero en aanvoerder Erwin Vandendaele zou spelen, maar de twintigjarige, onervaren Michel Lomme, die Croon als zijn talisman beschouwde. Dat hij daarvoor zijn verdediging op meerdere plaatsen moest wijzigen, interesseerde Croon niet. Anderlecht moest en zou met dezelfde ploeg spelen als tegen het Oostduitse Sachsenring Zwickau in de halve finale. Croon zou later verklaren dat hij het zo had gedroomd. Zijn geloof in die voorspelling deed Anderlecht bijna de das om. Croon weigerde lang om de zwaar geblesseerde Ludo Coeck te vervangen door Frankie Vercauteren – dan zou het immers niet meer hetzelfde elftal op het veld staan. In de tien minuten dat Anderlecht met een man minder speelde, kwam West Ham United op voorsprong. Gelukkig droeg Rensenbrink die avond weer zijn beste pak en met twee goals en een assist, dwong hij de Londenaren, met Trevor Brooking, Billy Bonds en Frank Lampard sr., op de knieën: 4-2. ‘Eerlijk, is eerlijk,’ zegt Rensenbrink, ‘toen we bij 2-2 een penalty kregen, waren we zeker niet beter. En het was nog een cadeautje ook. Na die sliding van rechtsback Pat Holland stond ik alweer om door te gaan, maar de scheids had al gefloten.’

Xxxxx weken later, nadat Anderlecht ook de Belgische beker veroverd had, maakte Hans Croon veel indruk op zijn afscheidsreceptie. In een van de bollen van het Atomium met het beteuerte bestuur in een hoek, hield hij een stijlvolle toespraak met aandacht voor iedere speler. Ze kregen ook allemaal een langspeelplaat van Neil Diamond: Jonathan Livingstone Seagull, de muziek bij de film. ‘Net als die vogel in de film wil je als voetballer hoog vliegen, maar net als die vogel, ga je vroeg of laat ook op je gezicht. Ook dan laat ik jullie niet vallen,’ zei Croon geëmotioneerd. Op elke lp had hij een persoonlijke boodschap geschreven.

De man van de bal op de paal, die al bijna dertig jaar zijn dagen vult met tuinieren, knutselen en vissen, haalt een hand door zijn grijze haar en zegt dan: ‘Nee, volgens mij heb ik die lp niet meer.’ Voor de zekerheid gaat hij toch op zijn kont voor de tv-kast zitten en kijkt achter de deurtjes. Dan komt de man, die door de trainer van het Hongaarse Ujpest ‘slingerplant’ werd gedoopt, en door een Belgische journalist ‘slangenmens’, heel voorzichtig en moeizaam overeind. Als hij weer zit, wrijft hij over zijn meniscusloze en door artrose gekwelde ‘niet meer zo lekkere knietjes’, en zegt: ‘Nu weet ik het weer, ik heb dat allemaal weggegooid toen we vijf jaar geleden hierheen verhuisden. Ja, wat moet je ermee?’

Gelukkig bleek Peter Ressel zuiniger op zijn spullen. Vanachter de bar bij het zwembad van zijn riante Belgische villa dook de voormalig snelle rechtsbuiten ogenblikkelijk het kleenood op. ‘6-6-76,’ stond er met balpen opgeschreven, ‘herinnering aan het seizoen 75-76, Anderlecht wint EC II. Op de top van Europa, op de top van je carrière, ben je dichtbij de afgang en de eenzaamheid. Je bent wie je bent, blijf wie je bent. Richt je op het positieve, went je af van het negatieve, begin er vandaag nog mee. Vandaag is de eerste dag van de rest van je leven. Geluk ermee, Hans Croon.’ Ressel was er even stil van. ‘Dat is toch wat, hè,’ zei hij uiteindelijk.

Rensenbrink begreep niet wat Croon uiteindelijk bij de Bhagwan te zoeken had, maar het verbaasde hem niet. ‘Bij Rinus Michels of Ernst Happel was ik dat wel geweest.’ Rensenbrink stelt

zich zijn twee oude coaches bij Oranje voor in wijnrode, lange gewaden, en moet lachen. Rensenbrink is niet naar de crematie van zijn voormalige oefenmeester geweest, maar vroeg zich wel wat er gebeurd was. Was het gewoon een ongeluk, of zat Croon dronken achter het stuur? Vijftwintig jaar later heeft Rensenbrink nog een optie. ‘Misschien zat z’n jurk wel in de war.’

Tussen het vertrek bij Anderlecht en zijn dood was Hans Croon nog zeven jaar werkzaam in de voetbalwereld. Hij coachte in die periode NEC, VVV, Beringen en opnieuw Lierse SK. Drie keer werd Croon ontslagen, één keer stapte hij zelf op. Hij stoorde zich steeds vaker aan het groeiend materialisme in het voetbal (‘berekenend geldvoetbal’), de toenemende spelverruwing (‘De basissalarissen zijn te laag, de premies te hoog. De centen moeten op het veld verdiend worden, dat wekt agressie op.’), en hij maakte steeds vaker ruzie met besturen en spelers. Vooral in zijn ogen luie voetballers en vedetten, zoals Jantje Peters bij NEC, pakte hij stevig aan. Technisch directeur van Lierse SK, Herman Helleputte, die als speler beide dienstverbanden van Hans Croon bij die club meemaakte – 1974-1975 en 1982-1983 – zag de enorme verandering. ‘In die eerste periode was Hans een verrijking. Hij was een enorme stimulator voor de jongeren waar hij veel mee sprak. Hij was heel positief, ik heb toen ook veel van hem opgestoken.’ Toen Croon zeven jaar later terugkeerde in Lier, haalde Croon er volgens Helleputte veel zaken buiten het voetbal bij. Hij bracht zijn spelers onder in één van de negen types van het enneagram, een persoonlijkheidsmodel, en vertelde dat ze ook. Helleputte weet niet meer of hij een Helper was, een Presteerder, een Romanticus, of één van de andere zes, maar vervelend vond hij het wel. ‘Ik was geen naam meer, maar een nummertje.’ En ook bij Lierse SK zocht Croon de confrontatie met de spelbepalende spelers. Voor een wedstrijd tegen Waregem riep hij Eddy Snelders, Jan Boskamp en Helleputte bij zich. Lierse ging verliezen, zei Croon, en dat lag aan hen. Jan Boskamp kreeg het verwijt dat hij alleen maar zijn zakken kwam vullen. ‘Bizar,’ zegt Helleputte, ‘Jan was bezeten van voetbal, een op en top prof. Tegen mij zei Croon dat ik met mijn hoofd niet bij de wedstrijd was. Ik had in de lobby van het hotel namelijk naar een schilderij staan kijken.’ Lierse en Waregem speelden die middag gelijk.

Jan Boskamp was in eerste instantie ook wel gecharmeerd van Croon. ‘Hij had kijk op het spelletje, speelde vooruitstrevend met twee diepe spitsen, werkte hard, en was heel duidelijk en eerlijk. Hij zei alles recht in je smoel. Vanaf het moment dat Croon op sandalen ging lopen, snapte ik geen fluit meer van wat ie zei. Het verbaasde me niks dat hij kort daarna in een hut ging wonen en oranje pakkies dragen,’ zegt de man die recentelijk furore maakte als circusdirecteur in een Kabouter Plop-film.

‘Dat Hans zijn opstelling maakte aan de hand van de sterren is echt lulkoek. Net als ik gebruikte hij astrologie hooguit als praktische psychologie. Als je weet dat een speler een Ram is, iemand met een kort lontje, is het gemakkelijker om met hem om te gaan.’ Het is twee weken later en op de bank van een rijtjeshuis in Heerenveen zit Atte Bouma (62). Op zijn 25ste was hij trainer van Cambuur, de jongste oefenmeester in het betaalde voetbal ooit. En wat voor één. Journalisten reden in file naar het hoge noorden om zijn swingende elftal te zien spelen en om te praten met de onaangepaste jongeman met haar tot op zijn schouders, een hang naar oosterse wijsheden, en desinteresse in materiële zaken. Tegenwoordig verdient Bouma zijn geld als yogaleraar, maar nog altijd – inmiddels voor het 41^e jaar op rij – traint hij een voetbalelftal, de A2 van amateurclub Heerenveen waarin zijn zoon Elmar speelt.

Door de telefoon had Bouma – rode sweater, blauwe joggingbroek, met weelderige bakkebaarden en lange, grijze manen rondom een verder kale schedel – het al gezegd: ‘als je Hans Croon wilt begrijpen, kun je het beste met mij praten. We waren soulmates.’ Ze ontmoetten elkaar slechts twee

keer – eenmaal bij de trainers vakbond, en vlak voor Croons dood toen de twee sannyasins gezamenlijk een interview gaven – maar op ‘zielsniveau’ maakt dat volgens Atte niks uit. ‘In de eeuwigheid is geen tijd en ruimte.’

Hans Croon en Atte Bouma in Park Sonsbeek - Arnhem (1985)

Op een foto die is gemaakt tijdens de laatste ontmoeting tussen de twee vreemde eenden in de bijt van de voetbalwereld, zit Atte op een hek in het besneeuwde Sonsbeekpark in Arnhem. Hans staat ernaast. Croon heeft zijn pak en stropdas verruild voor een rode broek, een rode trui en een rode jas. Hij heeft een serieuze baard en een wilde haardos. Om zijn nek hangt een mala, een kra-lensnoer met het portret van Bhagwan. ‘We waren zo verguld met die foto, het interview en die dag. We maakten plannen om met zijn tweeën iets bij een club te gaan doen: hij als manager, ik als trainer. Samen tegen de kleurloosheid, het materialisme en de eenheidsworst in de voetballerij.’

Croon overleed drie dagen later. Atte Bouma was er kapot van. Vooral omdat Croon pas kort in staat was om ‘voorbij dingen te kijken’. Bouma noemt het de vierde dimensie. Daar waar de met de vijf zintuigen waarneembare werkelijkheid overgaat in het bewustzijn, de niet-zintuigelijk waarneembare werkelijkheid. Hij vergelijkt het met prinses Irene die communiceerde met bomen, schaatscoach Henk Gemser die sprak over ‘in gesprek gaan met het ijs’, en Abe Lenstra die het had over praten met de bal. ‘Dan maak je contact op het onpersoonlijke vlak. Iemand die in de persoon leeft, vindt dit onzin, daar kun je het niet aan uitleggen.’ Hij doet toch een poging. ‘Ieder mens wordt geboren zonder persoonlijkheid. Je hebt geen oordeel, je bent volstrekt neutraal, open. Bij het opgroeien word je gevuld met verdedigingsmechanismen en kennis, wat ik zie als leugens, behalve als je het zelf ervaren hebt. Zolang je een persoonlijkheid, een ego hébt, is er niks aan de hand, die kun je gewoon gebruiken. Zodra je denkt dat je dat ego bént, en deze gaat versterken, dan ben je de klos. De muren worden dikker, er zijn meer botsingen met andere ego’s, en je wordt steeds ongelukkiger.’

En ongelukkig was Hans Croon na zijn ontslag bij Lierse SK. Hij was angstig en gestresst, zag achter elke boom een vijand. In een tijdsbestek van zeven jaar was hij steeds meer afgeknapt op de prestatiemachine in het betaalde voetbal. ‘Altijd bezig met de frustratie van gisteren en de uitdaging van morgen,’ zei hij vlak voor zijn dood. Met het plezier was ook zijn uitstraling verdwenen, en langzaam maar zeker voelde Croon dat hij ‘het’ kwijtraakte. ‘Weggeschopt worden bij Lierse was precies de opflinker die ik nodig had om mijn leven te veranderen.’ Altijd al geïnteresseerd in het spirituele kwam Hans Croon via een vriend bij de Bhagwan terecht. Die adviseerde hem eerst de muren af te breken, los te komen van zijn eigen persoonlijkheid, en weer te worden zoals hij als kind was. Hij kreeg de naam Shunyam Avyakul mee, Leegte en Kalmte. ‘Precies goed voor mij,’ zei Croon. ‘Ik ben een zenuwlijder, een egotripper. Iemand die zich altijd ten koste van alles wil bevestigen. Ik heb altijd op de toppen van mijn sensitiviteit geleefd, mezelf en anderen opgejaagd.’ Croon wilde naar de kern, naar een ruimer bewustzijn – hij noemde het liefde – waar zijn ego niet meer in de weg zou zitten. Hij wilde uitvinden wie hij werkelijk was. Zelf leven of je laten leven, *that’s the question*, begreep Croon van de verlichte meester uit India.

Croons geruzie met sterspelers, gebrek aan positivisme, en nachtelijke escapades rijmen slecht met zijn interesse in het spirituele die zich al ruim voor zijn ontmoeting met Bhagwan manifesteerde. ‘In potentie was het al wel aanwezig bij Hans,’ zegt Bouma terwijl hij nadenkend een van de katten aait, ‘maar hij kon het nog niet uitdragen. Hij had de klok horen luiden, maar wist nog niet waar de klepel hing. Zijn bewustwording begon ook pas na zijn veertigste.’ Bouma vermoedt dat Croon bij het aanpakken van de vedetten ego’s heeft willen breken, de eenlingen heeft willen verbinden met het geheel. Voetbal is tenslotte een teamsport.

Het is niet Bouma’s stijl. Hij zou zijn spelers ook nooit openlijk typering hebben meegegeven, zoals Croon bij Lierse deed. ‘Ik ben geen overtuiger. Wat voor mij werkt, hoeft voor de ander niet te werken. Ik zoek mijn eigen weg en pas dingen toe zonder dat mijn spelers het merken.’ Behalve als iemand ernaar vraagt, praat de Fries nooit over zijn inzichten, ook niet met zijn familie. In het strenge, katholieke boerengezin waarin hij opgroeide, beschouwde hij zichzelf als een koe-koeksjong. Voor zijn familie is Atte een dorpsgek die niemand kwaad doet. Het deert hem niet. In tegenstelling tot Hans Croon keek hij al vroeg in zijn leven met een ander perspectief. Hij noemt het dóór zijn ogen kijken, in plaats van mét zijn ogen, leven in een andere dimensie. Atte had als kind al wat spirituele ervaringen gehad, toen hij op zijn zestiende verliefd werd. Hij besloot ogenblikkelijk nooit van zijn leven drank, drugs of sigaretten tot zich te nemen. ‘Ik wilde niks missen van dat geweldige gevoel. Ik wilde het niet verdoven, ook niet als het later pijn zou gaan doen. Ik wilde dansen tussen vreugde en pijn.’

Een jaar later kantelden Bouma’s standpunten definitief. De talentvolle voetballer –bijgenaamd Puskas – stond op het punt een contract te tekenen bij Heerenveen toen hij fietsend werd aangereden door een automobilist. Hij lag enige tijd onder water in een sloot, had een bijna-doodervaring en verkeerde weken in coma. In de drie jaar die zijn herstel duurde verdiepte hij zich verder in de waarden van leven en dood. Voetballen ging niet meer, maar hij kon nog wel trainer worden, iets dat hij op zijn achtste al besloten had. Hij debuteerde op zijn 21ste als oefenmeester in de vierdeklasse, en baarde niet veel later opzien met zijn werkwijze en succes bij Cambuur. Hij leek rijp voor het hoogste niveau, maar het klatergoud van het topvoetbal – ‘de dans om het gouden kalf’ – stond hem tegen. Om te slagen in de voetballerij moest hij de twee c’s goed kennen, vertelde een voorzitter in het betaald voetbal hem: connecties en corruptie. De non-conformist bedankte en werkte vervolgens bij veel kleine en grote amateurclubs zoals Rijnsburgse Boys, Emmen en Drach-

ten. Hij is niet teleurgesteld in het verloop van zijn trainerscarrière: ‘Of er tienduizend of honderd mensen luisteren, of niemand, een vogel zingt altijd zijn lied.’

Tussen de kop van een Indiase god, een beeld van Yogi en boeken over meditatie, liggen in de vensterbank Bouma’s eerste voetbalschoenen. Hij pakt ze. In de keiharde neuzen zitten kranten gepropt. Onder de pikzwarte schoenen met één prachtige rode streep zitten zes noppen, elk met drie spijkertjes. Bouma duikt ook de originele leest van Heerenveen op. ‘Als de scheidsrechter voor de wedstrijd in de kleedkamer kwam, werden hierop met een hamer de noppen in de zool geslagen. Mooi, hè. Hierop zijn ook Abe’s schoenen bespijkerd.’

Atte Bouma is nog altijd een liefhebber, van voetbal als amusement wel te verstaan. Hij wordt liever tweede met tienduizend man op de tribune dan eerste met vijfduizend. In de top ziet hij krampachtig voetbal. De angst om te verliezen is groter dan de wil om te winnen. ‘Men wil het liefst alles plannen, ook de uitslag, maar niets is voorspelbaar. De enige concrete werkelijkheid is het heden. Zover was Hans inmiddels ook. We zaten wat betreft voetbal op één lijn. Hij zou mijn idee om de sliding af te schaffen ook gewaardeerd hebben.’ Zonder de sliding wordt het voetbal aantrekkelijker, verwacht Bouma. Mindere goden vallen door de mand, de techniek zal weer zegevieren, en op de tribunes zal het minder onrustig worden. ‘Wie van hard spel houdt, moet maar naar ijshockey gaan.’ Bouma is ook voor time-outs, zodat coaches kunnen ingrijpen voordat de wedstrijd ontspoord. ‘En kunnen we alstublieft stoppen met dat jeugdvoetbal? Ze beginnen nu al met kabouters, die zijn 4, 5 jaar, wat een flauwekul. De creativiteit wordt gedood, ze maken er robots van. Kinderen moeten zonder begeleiding op straat leren voetballen. Kijk naar de veel geprezen voetbal-school van Heerenveen. Komt er ooit één door?’

Atte Bouma werkt anders. Hij geeft jongelui ruimte om te voetballen. Bouma wil begeisteren, sfeer scheppen. Hij bereidt nooit iets voor, doet alles op intuïtie. ‘Intuïtie komt recht uit de bron, het is het weten zonder kennis.’ Hij hoort dat ook terug in de woorden van Johan Cruijff. Niet intellectueel, niet vanuit boeken, maar intelligent. Cruijff is volgens Bouma ook in staat voorbij dingen te kijken. Hij glimlacht. ‘Als Cruijff exact hetzelfde zou zeggen, maar heel zijn leven melkboer was geweest, was hij voor halve gare versleten. Ja, net als Hans Croon en ik.’

Het is even stil in de woonkamer. Bouma wordt emotioneel als hij praat over het overlijden van zijn vriend, die eindelijk genoot van het leven. Zelf zei Hans Croon daarover: ‘Een vis die op het droge heeft gelegen en die terug heeft mogen springen, weet hoe mooi de oceaan is.’ Croons dood is voor Atte nog met raadsels omgeven. Het was een eenzijdig ongeluk op een rechte weg, en naast Hans zat de ex van zijn nieuwe liefde, die het ongeval overleefde. ‘Nee, wat er precies gebeurd is, weet ik niet, maar het was heel ongelukkig allemaal,’ zegt Atte. ‘Hans en zijn vrouw waren nog niet echt uit elkaar, en hij en zijn nieuwe liefde nog niet echt bij elkaar. Het was nog heel pril.’ Tijdens de sannyasin-uitvaart in Amsterdam ging alles in harmonie. Bouma las teksten van Bhagwan voor en aan het hoofdeinde van de open draagbaar waarop Hans Croon lag, zaten zijn vrouw en zijn nieuwe liefde. Het ontroert Bouma nog altijd. Croon wilde ook op die baar naar buiten gedragen worden om, net als in India, op de brandstapel gecremeerd te worden, maar ook voor een winnaar van een Europacup maakte Amsterdam geen uitzondering. ‘Weet je wat ook zo bijzonder was?’ zegt Atte. ‘Net voor zijn dood was er een nieuwe cd uitgekomen van Kitaro, een sannyasin die instrumentale New Age-muziek maakte. Hans vond dat prachtig en had gezegd: “als ik overlijd, moeten ze dit op mijn crematie draaien”.’ Atte Bouma stuurt me de muziek enige dagen later toe. ‘Zet het maar op als je gaat schrijven, dat zou Hans fijn hebben gevonden.’